

Monogràfic 2: EDUCACIÓ I TERRITORI

Coordinadora: Roser Boix

Presentació: Educació, ruralitat i territori: la construcció d'una identitat pròpia

Roser Boix*

L'escola rural ha estat sempre la Ventafocs del sistema educatiu i els seus alumnes, considerats de segona o de tercera categoria pel simple fet d'estudiar en una escola de poble. La realitat, però, ha canviat molt en els darrers 20 anys, tot i que hi hagi professionals de l'educació que -en el segle XXI!!- es preguntin si "encara existeix aquest tipus d'institucions educatives"; no només han de saber que sí i que aquestes escoles són vitals per a la vida dels pobles i dels seus habitants, sinó també cal que facin una reflexió aprofundida sobre el model d'escola que ofereix i de la qual es pot aprendre, perquè, d'aquesta escola, també se'n pot aprendre. L'escola rural és una escola que ha superat moltes de les barreres socials, culturals i polítiques que la van caracteritzar durant molt de temps; ha dissenyat i desenvolupat projectes curriculars segons les seves necessitats reals, basades en els grups heterogenis, en la diversitat i en el context on està ubicada; i ha creat una estructura d'organització i de funcionament que garanteix als nens i a les nenes de les zones rurals una educació de qualitat i arrelada al seu propi context.

En efecte, les zones escolars rurals (ZER) a Catalunya han permès revifar l'escola, el poble, els seus habitants i els mestres. Potser mai en la història de l'educació, la paraula "compartir" hagi aportat tantes millores a la instrucció dels infants dels pobles. Compartir i intercanviar experiències, metodologies, activitats, recursos i problemes i angoixes inherents a la pròpia situació és el fonament d'una estructura organitzativa fortament arrelada als nostres àmbits rurals gràcies als pares i a les mares, als mestres, als alumnes i als exalumnes i a les administracions: en definitiva, no només a la comunitat educativa -tal com s'acostuma a entendre-, sinó també a la comunitat local, una veritable comunitat d'aprenentatge.

La relació entre l'escola i el territori és l'element clau per avançar en la cohesió social dins del territori i per evitar la injusta exclusió que, durant molt de temps, han patit els seus habitants i que ha influït en aspectes bàsics de la seva vida: ocupació, integració, promoció, etc. Com ens diu

* Professora del Departament de Didàctica i Organització Educativa, Universitat de Barcelona.

Subirats, cal avançar en polítiques d'un important contingut transversal i d'una rellevant presència local, properes al ciutadà, a la persona i a la comunitat i cal conèixer l'espai territorial on està situada l'escola, la qual cosa significa conèixer la seva història, les xarxes econòmiques, les relacions interpersonals, les seves mancances i les seves necessitats, així com, també, les opcions de vida de cadascun dels seus habitants.

Per poder seguir en aquesta línia, hem de situar la ruralitat des de l'òptica del canvi; els pobles han canviat perquè també han canviat i s'han modernitzat les activitats econòmiques i professionals de la seva gent, i s'han fragmentat l'estructura de la població i els elements culturals que tant i tant havien pesat. El món rural no ha desaparegut, sinó que s'està redefinint amb elements com ara el reequilibri territorial, la diversificació productora, el turisme, la sostenibilitat i la recerca d'un millor benestar, entre d'altres identificadors que allunyen la ruralitat de la visió folklòrica que se'n tenia.

També, altres països dirigeixen les seves polítiques cap a projectes que permetin la millora de la qualitat de l'educació dels habitants de les seves àrees rurals, malgrat els problemes socials, culturals i, especialment, polítics que pateixen des de fa temps. Les comunitats camperoles, recolzades per professionals de l'educació, de la sanitat i de la justícia, entre d'altres, tiren endavant iniciatives col·lectives que els ajudin a construir un futur millor per als seus nens i nenes. Malgrat que la seva situació és força diferent de la nostra, no és, per això, menys important d'analitzar les diferents propostes i actuacions que duen a terme amb l'objectiu d'aprendre dels seus èxits i, també, dels seus fracassos.

Entre tots, hem de construir una escola rural fortament implantada en el territori, adequada a les necessitats dels seus habitants, cohesionada socialment i cultural i participativa, per fer front als reptes de futur que la nostra societat té plantejats.